שבאו לינשא. משל לדקה דאמרינן לקמן אשר יחסר לו זו אשה: **משל עופות.** שדמיהן יקרים והוא היה מעונג: **כליטרא כסף.** שהיה בשר ביוקר והיה צריך בשר בדמי ליטרא מעות: **כפר קטן היה.** ואין המותר נמכר: **אמטולתיה.** בשבילו. והיינו רבותא דעלעולם במשקל ליטרא בשר קאמר: **הכוא דאתא.** עני המבקש פרנסה: **במה אתה סועד.** מה אתה רגיל לאכול בסעודתך: **בעטו.** הכל לפי מה שהוא צריך כל יחיד ויחיד לפי לימודו: **אמר רבא מאי דקמא.** מה דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה: **נענתי לך. ואינו רוצה להתפרנס.** משל לו. משלו: **ואינו רוצה להתפרנס.** משל לדקה: **יש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משל לדקה ומסגף עצמו ברעב: **שמוש דעתו עליו.** יגבה לבו לומר דעתם לחזור ולגבות הימני הואיל ותבעוני משכון אין זו אלא הלוואה ויטול בלא בושת שיאמר אין לי משכון והם יאמרו עול בלא משכון: **ליעורא דדשא.** חור שבמפתן וליר הדלת סובב בו: **הכוא יומא.** אותו היום שנתן העני לבו לדעת מי נותנים לו: **כיון דחזא.** העני: **אגא שכיחנא בגו ביתא.** ועניים מולאין אותי לפיכך זכותי גדול: **ומקרבא הנייתי.** הנאתי מזומנת שאני מחלקת לאם ובשר ומלא אגל אתה נותן מעות לעניים והם טורחים וקוויס סעודה: **מאי כולי האי.** למה להם לברוח ולכנס לתנור: **היא מוצאת והיא שלחה וגו'.** אע"פ שנאתה לישרף לא גילתה הדבר אלא אם כן יגלה הוא ואם לא יגלה נשרפת: **עייפינהו.** כפלינהו: **סיאנקי.** שם מקום: **זוודאי קלילי.** ירדה קלה הכיעותי לדרך רחוקה שאני יולא לה: **ומלאי עיניה.** ומטה עייניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא רמאי ויתירם שעשה עצמו עני והעניים באים ומתיריס אותם: בטלי

וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו. הני תכמים הס ר"ש דלעיל ות"ת ולית ליה לר' שמעון דברה תורה כלשון בני אדם במסכת ראש השנה (דף ח.) ועוד הא דדרשינן בפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא.): הקש תקיס השב תשיב אפי' מאה פעמים אטו כולהו דלא כר"ש ואומר ר"י דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אלא אלא הכא דלא מסתבר ליה למדרש כרבנן דקרא משמע דבאין לו מיירי כדכתיב די מחסורו[6]:

דכתיב היא מוצאת. רביעו חנגאל גרים מולת בלא אל"ף לשון וילת אם בניון (מיכה ד) : בטלי

באנשי גליל העליון [7]שלקחו לעני בן טובים אחד מציפורי ליטרא בשר בכל יום ליטרא בשר מאי רבותא אמר רב הונא ליטרא בשר משל עופות ואיבעית אימא בליטרא בשר ממש רב אשי אמר התם כפר קטן היה בכל יומא הוה מפסדי חיותא אמטולתיה: ההוא דאתא לקמיה דרבי נחמיה אמר ליה במה אתה סועד א"ל בבשר שמן ויין ישן רצונך שתגלגל עמי בעדשים גלגל עמו בעדשים ומת אמר אוי לו לזה שהרגו נחמיה אדרבה אוי לו לנחמיה שהרגו לזה מיבעי ליה אלא איהו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי נפשיה כולי האי ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר לו במה אתה סועד אמר לו בתרנגולת פטומה ויין ישן אמר ליה ולא חיישת לדוחקא דציבורא א"ל אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתנינא [3]עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו בעתם לא נאמר אלא בעתו מלמד שכל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו בעתו אדהכי אתאי אחתיה דרבא דלא חזיא ליה תליסרי שני ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן אמר מאי דקמא א"ל [7]נענתי לך קום אכול תנו רבנן אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [8]נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונותנין לו לשום הלואה לשום מתנה הא לא שקיל אמר רבא [9]לפתוח לו לשום מתנה יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו חוזרין ונפרעין הימנו תו לא שקיל אמר רב פפא לאחר מיתה ר"ש אומר [10]יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אין לו ואינו רוצה להתפרנס אומרים לו הבא משכון וטול כדי שתזוח דעתו עליו [11]ת"ר [1]העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין הימנו לאחר מיתה דברי ר' יהודה וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו ואלא מה אני מקיים תעביטנו [12]דברה תורה כלשון בני אדם [13]מר עוקבא [14]הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא (ע) יום אחד אמר איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא אתיא דביתהו בהדיה כיון דחזיוה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו רהוט מקמיה עיילי להההוא אתונא דהוה גרופה נורא הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא אמרה ליה דביתהו שקול כרעיך אותיב אכרעאי חלש דעתיה אמרה ליה אנא שכיחנא בגויה דביתא [15]ומקרבא אהנייתי ומאי בולי האי [16]דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב [4]היא מוצאת מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכיפורא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד בריה אתא אמר ליה לא צריך אמר מאי חזית דקא מזלפי ליה יין ישן אמר מפנק כולי האי אייפינהו ושדרינהו ניהליה כי קא ניחא נפשיה אמר אייתו לי חושבנאי דצדקה אשכח דהוה כתיב ביה שבעת אלפי דינרי [17]סיאנקי אמר זוודאי [18]קלילי ואורחא רחיקתא קם בזבזיה לפלגיה ממוניה היכי עבד הכי [19]והאמר ר' אילעאי באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש [20]הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה: [21]רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה וממצי נפשיה לבי עניי ומצלי עיניה מרמאי רבי חנינא הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו אתאי אמרה ליה לא צריך מאי חזית שמעי דהוה קאמרי ליה במה אתה סועד בטלי

מסורת הש"ס

מסורת (ב"מ לה.). המבזבז. לעניים, אל יבזבז יותר מחומש. שנכנסיו, שלא יצטרך לבריות (לעיל נ.). ושדי ליה לאחוריה. והעני נוטלה ויודע ממי נוטלה ואינו יודע למי נותנים (ב"ב י.).

עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' ג ד סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף ג:
יח ד (טוש"ע י"ד שם סעיף ד):
יט ה ו מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע שם סימן רנג סעיף ט:
כ ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
כא ח מיי' פ"י שם הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ח:
כב ט טוש"ע שם סעיף ל בהגה"ה:
כג י מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ט:

תוספות רי"ד

שחייב במצות ודיקא נמי דקתני להחיות אלמא אינו קודם אלא במקום שאין לו חיות במקום אחרת אבל במקום שיכול לחזר האשה קודמת: ת"ר יתום ויתומה שבאו להנשא משיאים את היתומה ואח"כ היתום מפני שבשתה של אשה מרובה משל איש ת"ר יתום שבא לישא שוכרים לו בית ומציעים לו מטה וכל כלי תשמישו ואח"כ משיאין לו שנאמר די מחסורו אשר יחסר (לו) זו מטה ושולחן. לו זו אשה וכה"א אעשה לו עזר כנגדו ת"ר די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה לעשרו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב ועבד לרוץ לפניו. מעשה בהלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו ג' מילין. ת"ר אין לו ואינו רוצה להתפרנס משל אחרים נותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לשם מתנה דברי ר"מ יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה ר"ש אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו: ת"ר העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לו לשם מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה דברי ר"י וחכ"א יש אין נותנים לו כל עיקר אלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם: אר"א באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וה"מ מחיים שלא ירד מנכסיו אבל לא"מ ל"ל בה עיין בפ' נערה:

תורה אור השלם

1. כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ: דברים טו ח
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: בראשית ב יח
3. עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: תהלים קמה טו
4. הוא מוֹצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתָמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: בראשית לח כה

הגהות הב"ח

(ע) גמ' בצינורא דדשא יומא חד אמר:

מוסף רש"י

זה שאין לו. ממה שיתפרנס, ואינו רוצה להתפרנס. משלך נמתנה, ואמר לחמנא העבט דבך הלואה (ב"מ לא.). זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס. משלו אלא משלך, שאתה חייב להעביטו וליפרע ממנו אחר מיתה (שם). דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא. שהעני אינו יודע ממי נוטלה והוא יודע למי נותנה (ב"ב י.). דכתיב היא מוצאת. ואילו בהדיא לא אמרה אלא הסימנים של יהודה הם ולו אני הרה, אלא לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו יודה (ב"מ נט.) ואם לאו מיושרף ולא תגלה היא את הדבר (סוטה ה.) (ובעי"ז בראשית לח כה.). באושא התקינו. כשהיתה מנהגדרין בארוחא שגלה וישבה שם מנהדרי גדולה כדאמרינן בר"ה (לא.) גבי עשר

בטלי כסף או בטלי זהב. (א) במפות של פשתן לבנות או בשל משי לבנות: **היינו חוטאים.** שאנו מעלימין עין מן העניים אבל עכשיו הרמאים גורמים לנו: **המסמא את עינו.** מראה את עצמו כאילו עינו סמויה: **מקפח שוקו.** כאילו שוקו נכוותה: **אין מחייבין אותו למכור כו'.** ריש"א דמתניתין מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכתה ופאה: **אין מחייבין אותו למכור כו'.** להשלים מאתים זוז כדי שלא יטול: **כאן קודם שיבוא לידי גיבוי.** הא דתנן אין מחייבין מעיקרא קאי כשבא ליטול לקט ולא היו לו מאתים זוז ואם היה מוכר כלי משמישו היה משיג למאתים זוז אין מחייבין אותו למכור. והא דתנן מחייבין לאחר שבא לידי גיבוי לאחר שהגיע לידי גיבוי קאי כך שבית דין גובין הימנו כגון שהיה לו מאתים זוז ונטל לקט שכתה ופאה ונודע שעשיר היה ב"ד באין וגובין הימנו מה שנטל ואם אין לו כדי לשלם מוכר כלי משמישו היקרים ומשמש בפחותים: **לידי גיבוי.** שבית דין גובין הימנו: **מתני' מדעתה.** רבותא קמ"ל דאע"פ שנתרצית אין מחילתה מחילה: **מה שראוי ליתן לה.** עישור נכסים: **אם השיא.** האב בחייו את הבת הראשונה: **יתן כו'.** בין שהוא עישור בין שהוא פחות בין שהוא יותר: **גמ' לפרנסה שמין באב.** הכא יתומה שבאת לינשא נותנים לה נדוניא כפי אומד שאנו בקיאין באביה ותתן לו קמנין: **פרנסת הבעל.** נדוניא של נשואין: **פרנסת עצמה.** מזונות בעודה אצל אחין: **הא באכילה ושתיה כו'.** שמין הנכסים אם עני הוא נותנין לה כפי מה שנינו באע"פ (לעיל דף מד:) במשרה את אשתו על ידי שלש ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד: **עני בדעת.** אין בדעתו ליתן לה נדוניית עשיר אלא נדוניית עני: **נוטלת עישור נכסים.** ולא שמין באב: הכי גרסינן **לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה.** הא דאמר רבי עישור נכסים בדלא אמידניה באב אלא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם ותתן אם קמנין: **הכי נמי מסתברא.** דהיכא דאמידניה מודה רבי דשמין באב: **דאשונה.** קא סלקא דעתין הבאה לראשונה לינשא: כל

בטלי כסף או בטלי זהב אמר היינו דאמר רבי אלעזר בואו ונחזיק טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנאמר [1]וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא [ב]ותני רבי חייא בר רב מדיפתי רבי יהושע בן קרחה אומר [א]כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא [1]השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' וכתיב התם [2]יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים ת"ר [ג]המסמא את עינו והמצבא את בטנו [ד]והמקפח את שוקו אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך [ה]המקבל צדקה ואין צריך לכך סופו אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך [ו]תנן התם [ז]אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו ולא והתניא [ח]היה משתמש בכלי זהב ישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחושת אמר רב זביד לא קשיא הא במטה ושולחן הא בכוסות וקערות מאי שנא כוסות וקערות דלא דאמר מאיסי לי מטה ושולחן נמי אמר לא מקבל עילואי [ט]אמר רבא בריה דרבה [י]במחרישה דכספא רב פפא אמר לא קשיא [יא]כאן קודם שיבא לידי גיבוי כאן לאחר שיבא לידי גיבוי: **מתני'** [יב]יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי להנתן לה רבי יהודה אומר אם השיא את הבת הראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא [יג]שמין את הנכסים ונותנין לה: **גמ'** אמר שמואל [יד]לפרנסה שמין באב מתיבי הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן כיצד אין אומרים אילו אביה קיים כך וכך היה נותן לה אלא שמין את הנכסים ונותנין לה מאי לאו בפרנסת עצמה אמר רב נחמן בר יצחק לא בפרנסת עצמה הא ניזונות ומתפרנסות קתני מאי לאו אחת פרנסת הבעל ואחת פרנסת עצמה לא אידי ואידי בפרנסת עצמה ולא קשיא הא באכילה ובשתיה והא בלבושא וכיסויא תנן וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין הנכסים ונותנין לה מאי עני ומאי עשיר אי נימא עני עני בנכסים עשיר עשיר בנכסים מכלל דתנא קמא סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה הא לית ליה אלא לאו עני עני בדעת עשיר עשיר בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנין לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ותיובתא דשמואל הוא דאמר כרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר אם השיא בת הראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ונימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כרבי יהודה הוה אמינא דוקא השיאה דגלי דעתיה אבל לא השיאה לא קמ"ל טעמא דר' יהודה דאזלינן בתר אומדנא לא שנא השיאה ולא שנא לא השיאה והאי דקתני השיאה להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיאה וגלי דעתיה לא אזלינן בתר אומדנא א"ל רבא לרב חסדא [טו]דרשינן משמך [טז]הלכה כר' יהודה א"ל [יח]יהא רעוא כל כי הני מילי מעלייתא תדרשו משמאי ומי אמר רבא הכי [יט]והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכתא כרבי לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה הכי נמי מסתברא דאמר רב אדא בר אהבה מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר בנכסים קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא דאמידניה הא דלא אמידניה ש"מ גופא אמר רבי בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן כך אני אומר [כ]ראשונה נוטלת עישור נכסים שניה במה ששיירה ושלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה כל

בטלי כסף עוקבא דלעיל משום דבהכי דברים לא שייך פינוק אלא ולאי עשיר היה: **טלי** זהב. מפה לצועה בתולעת שני אדומה כזהב דומיא דהיהי דהשוכר את האומנין (ב"מ עח:): **כאן לאחר שבא לידי גיבוי.** פי' בקונטר' שנטל לקט שכתה ופאה ונודע שהיה עשיר ובאין בית דין לגבות מה שנטל אף על גב דהוי ממון שאין לו תובעין מיכא למימר דמשום קנסא גובין ממנו ואפילו אתי"ל בעלמא בהאי גוונא בעל חוב מסדרין ואין מחייבין אותו למכור הכא משום קנסא מחייבין אותו למכור (ג) ור"ת פי' קודם שיבא לידי גיבוי שאינו נוטל מקופה של צדקה אלא מדברים שהם של הפקר כגון לקט שכתה ופאה וכאן לאחר שבא לידי גיבוי שנוטל מקופה של צדקה מחייבין אותו למכור וקשה קצת דמשנה דאין מחייבין אותו למכור גבי לקט שכתה ופאה ומשמע דבריית נמי דמחייבת אותו למכור גבי לקט שכתה ופאה מתניתא: **מאי** לאו בפרנסת הבעל. קצת קשה לרשב"ם דהשתא לא הוי שמין את הנכסים דניזונת ומתפרנסת שהה לבעלין פרנסה הוי שמין את הנכסים לתת לה עישור נכסים ולעניין ניזונת שמין את הנכסים אם עני הוא ונותנים כמו שמפורש באע"פ (לעיל דף מד:) במשרה אשתו על ידי שלש ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד: **לא** בפרנסת עצמה. שאין שמין אותו באב הואיל ועל כרחו מתחייב בתנאי בית דין אבל בדעתו כדאמרינן הבעל אין תלוי אלא בדעתו כדאמרינן לקמן האומר אל יתפרנסו בנותיי מנכסיו שומעין לו ולכך שמין אותה באב: **אי נימא עני עני בנכסים כו'.** והשתא אתי שמואל שפיר כרבנן דרבנן נמי סברי דשמין באב והכי קאמר פעמים שאדם עשיר בשעה שנתן לראשונה ועכשיו העני בנכסים ולא היה נותן לזאת כמו שנתן לראשונה ולית לן למימר יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה אלא שמין את הנכסים כלומר ונותנין לפי מה שהיה נותן באב עכשיו מנכסים מועטים אלו והיינו שמין באב ופריך מכלל דת"ק סבר כו' הא לית ליה כלומר לית ליה כמו שהיה לו אלא נותן עכשיו כמו שנתן מתחלה ואם אלא לא נותן לשניה כו' אלא לאו עני עני בדעת והשתא אין לפרש שמין את הנכסים שישומו באב: כל

כב א מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה ג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף ח:
כג ב מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנה סעיף ב:
כד ג ד ה ו מיי' פ"ב שם הלכה יד סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנג סעיף ח:
כה ז ח מיי' פ"ב הלכה ג מיש' מתנות עניים הלכה יב סמג לאוין כא טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ז:
כו ט מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ח:
כז י מיי' פי"ט שם הלכה יא טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ו:
כח ל כ מיי' פ"כ שם הלכה ג טוש"ע אה"ע סימן קיג סעי' ח:
לא ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה ג סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סימן רמז סעיף ח:
כג ב מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע יו"ד סימן רנה סעיף ב:
כד ג ד ה ו מיי' פ"ב שם הלכה יד סמג שם טוש"ע יו"ד סימן רנג סעיף ח:
כה ז ח מיי' פ"ב הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ז:
כו ט מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ח:
כז י מיי' פי"ט שם הלכה יא טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ו:
כח ל כ מיי' פ"כ שם הלכה ג טוש"ע אה"ע סי' קיג סעי' ח:
לא ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד:

תוספות רי"ד (המשך)

בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנים לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ותיובתא דשמואל. הוא דאמר כר"י דתנן רי"א אם השיא וכו' ולימא הלכה כר"י אי אמר הל' כר"י הו"א דוקא השיא דגליא דעתי' אבל לא השיא לא קמ"ל טעמי' דר"י דאזלינן בתר אומדנא ל"ש השיא ול"ש לא השיא והאי דקתני השיא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיא וגליא דעתי' ל"א בתר אומדנא א"ל רבא לר"ח דרשו' משמך הלכה כר"י א"ל יהא רעוא דכל הני מילי מעלייתא תדרשון משמי ומי אמר רבא הכי והתניא רבי אומר בת הניזונית מן האחין נוטלת ע"נ ואמר רבא הלכה כרבי ל"ק הא דאמדינן הא דלא אמדינן פי' שלא נוכל לאמוד את דעתו הנ"מ דאמר ראב"א מעשה היה ונתן לה רבי אחד מי"ב בנכסים והא ר' ע"נ קאמר אלא לאו ש"מ הא דאמדינן והא דלא אמדינן וכך הל' דאזלינן בתר אומדן דעתו דאב בין להוסיף על ע"נ בין לגרוע ויש גאונים שאומרים דכי אזלינן בתר אומדן דעתא ה"מ לפחות מע"נ כמעשה דר' שנתן לה אחת מי"ב אבל להוסיף לא מצינו בפי' שמוסיפין על ע"נ וי"א דאזלינן בתר אומדנא בין להוסיף בין לגרוע וכך נ"ל דאי ר"י לא אמר שמוסיפים האיך השיבוהו חכמים פעמים שאדם עשיר והעני אלא לאו ש"מ שמעי' לר"י דאמר דיהבינן לה כ"כ באומדן דעתא דאב ואפילו טפי מע"נ וא"ל חכמים אפילו השיא הבת ראשונה וגילה דעתו לא אזלינן בתר אומדנא אלא יהבינן לה ע"נ ותו לא ור"י אפילו להוסיף קאמר וכיון דאיפסקה הלכה כוותיה אם מגיע האומד להוסיף מוסיפים ור"ח ז"ל אמר [הלכתא] כשמואל דקאי כר"י דהלכה כוותיה ואסיקנא דנותנים כפי מה שאומדים דעת האב ולא סמכינן כמה שנתן לבתו ראשונה שהשיא אלא אומדין דעתו ואינו נ"ל דהיכא אמדינן דעתיה היכא דלא השיא אבל אי השיא אמוד ועומד הוא וא"צ אומד אחר דהכי אמרינן אי אמר הלכה כר"י ה"א דוקא השיא דגליא דעתא אבל לא השיא לא קמ"ל אלמא טפי עדיף למיקם אדעתי' אם השיא ממה שלא השיא ותו דרבנן פליגי עלי' דר"י היכא דהשיא דלא אזלי' בתר אומדנא דידה ואמרינן פעמים שאדם עשיר בדעת וכיון דפסקי' הלכה כר"י ליתא לדרבנן אלא ודאי היכא דהשיא א"צ אמוד אחר אלא יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה: מיהו הא מיבעי לי אם מת והניח בן ובת ואם יתרצה ליתן לזו הבת כדרך שנתן לראשונה אי כפי אומדן דעתו נוטלת כל הנכסים ואין לבן כלום עקרי' ירושת הבן מפני הבת אי לא דהנכון בעיני דעד כאן לא אמר אלא כשהנכסים מרובים דלא שקילי בת כבן אבל לאלומה לבת למישקל טפי מבן ל"א רבנן ודי לה שתטול כאחד הבנים (והרב אומר שגם בזה אזלינן לפי אומד האב אפילו שלא ישאר לבן כלום). גופא בת הניזונית מאחין ר"א נוטלת ע"נ א"ל לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום הבנות כלום א"ל כך

בטלי כסף או בטלי זהב. והא דלא עייפינהו ושדרינהו כמו מר עוקבא דלעיל משום דבהכי דברים לא שייך פינוק אלא ולאי עשיר היה: **טלי** זהב. מפה לצועה בתולעת שני אדומה כזהב דומיא דהיהי דהשוכר את האומנין (ב"מ עח:): **כאן לאחר שבא לידי גיבוי.** פי' בקונטר' שנטל לקט שכתה ופאה ונודע שהיה עשיר ובאין בית דין לגבות מה שנטל אף על גב דהוי ממון שאין לו תובעין מיכא למימר דמשום קנסא גובין ממנו ואפילו אתי"ל בעלמא בהאי גוונא בעל חוב מסדרין ואין מחייבין אותו למכור הכא משום קנסא מחייבין אותו למכור (ג) ור"ת פי' קודם שיבא לידי גיבוי שאינו נוטל מקופה של צדקה אלא מדברים שהם של הפקר כגון לקט שכתה ופאה וכאן לאחר שבא לידי גיבוי שנוטל מקופה של צדקה מחייבין אותו למכור וקשה קצת דמשנה דאין מחייבין אותו למכור גבי לקט שכתה ופאה ומשמע דבריית נמי דמחייבת אותו למכור גבי לקט שכתה ופאה מתניתא: **מאי** לאו בפרנסת הבעל. קצת קשה לרשב"ם דהשתא לא הוי שמין את הנכסים דניזונת ומתפרנסת שהה לבעלין פרנסה הוי שמין את הנכסים לתת לה עישור נכסים ולעניין ניזונת שמין את הנכסים אם עני הוא ונותנים כמו שמפורש באע"פ (לעיל דף מד:) במשרה אשתו על ידי שלש ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד: **לא** בפרנסת עצמה. שאין שמין אותו באב הואיל ועל כרחו מתחייב בתנאי בית דין אבל בדעתו כדאמרינן הבעל אין תלוי אלא בדעתו כדאמרינן לקמן האומר אל יתפרנסו בנותיי מנכסיו שומעין לו ולכך שמין אותה באב: **אי נימא עני עני בנכסים כו'.** והשתא אתי שמואל שפיר כרבנן דרבנן נמי סברי דשמין באב והכי קאמר פעמים שאדם עשיר בשעה שנתן לראשונה ועכשיו העני בנכסים ולא היה נותן לזאת כמו שנתן לראשונה ולית לן למימר יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה אלא שמין את הנכסים כלומר ונותנין לפי מה שהיה נותן באב עכשיו מנכסים מועטים אלו והיינו שמין באב ופריך מכלל דת"ק סבר כו' הא לית ליה כלומר לית ליה כמו שהיה לו אלא נותן עכשיו כמו שנתן מתחלה ואם אלא לא נותן לשניה כו' אלא לאו עני בדעת והשתא אין לפרש שמין את הנכסים שישומו באב: כל

תוספות רי"ד

תני ר' חייא בר רב מדיפתא כל המעלים עינו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא עם לבבך בליעל וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים: ת"ר המסמא את עינו המצבה כריסו והמקפח את שוקו כדי לקבל צדקה (עד) אינו נפטר מן העולם עד שיבוא לידי כך: תנן התם אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו ולא והתניא היה משתמש בכלי זהב ישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחושת אמר רב פפא לא קשיא כאן קודם שיבוא לידי גיבוי כאן לאחר שיבוא לידי גבוי פי' הא דתנן אין מחייבין אותו למכור כ"ז שמפרנסין אותו בצנעא שלא (ו) הגיע להתפרנס ממה שגובים הפרנסים לקופה של צדקה אבל אם הגיע למדה זו אין נותנים לו אלא אחד שימכור: **מתני'** יתומה שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי ליתן לה רי"א אם השיא הבת ראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין את הנכסים משום דשלא לדעתה אין נשואיה נשואין כדתנן ביבמות בפרק ב"ש השיאוה שלא לדעתה א"צ לגמן. מה שראוי ליתן לה פי' עישור נכסים כדמפרש בברייר. רי"א אם השיא האב את הראשונה ומת ינתן לב' כדרך שנתן לא' בין יותר מע"נ בין אם הוא פחות כדעת האב אנו נותנים. וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר שיביא האומד מע"נ או עשיר והעני שיבוא האומד יותר מע"נ והלכך אין הולכים אחר האימוד אלא שמין הנכסים כמה הן ונותנים לה מהן העישור: א"ש לפרנסה שמין באב פי' לפרנסת נדוניא הבת הבאה לינשא מנכסי אביה לאחר מותו שמין ואומדים דעתו אם היה קיים כמה היה נותן לה וכפי אותו האימוד נותנין לה היורשים תנן וחכ"א פעמים וכו' מאי עני ומה עשיר אילימא עשיר עשיר בנכסים עני עני בנכסים מכלל דת"ק סבר אפי' עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן ליה והא לית ליה אלא לאו עשיר עשיר בדעת עני עני

(ו) וכן פירש הרי"ף כאן והרי"ש בפ"מ דפיאה וקרוב לזה פירש הרמב"ם ז"ל.

כל חדא וחדא דנפשה שקלה. ומ"מ וכי משום דנישאת קודם דנפשה שקלה למה לא נחשוב על פי הכנות הנותרות כמילו היו כולן נישאות בבת אחת וי"ל דעיקר נכסים יהבינן משום דקתם בני אדם כך נותנים לבנותיהם ואילו היה האב קייס היה נותן עיקר נכסים לראשונה ולא היה פותח לה בשביל האחרות הנשארות: **בין נישאו עד שלא בגרו כו'.** נ"מ דרב דאמר בסוף נערה (לעיל דף נג: וסס) הויה דאירוסין דאי אית ליה הוה ליה למימר נתארסו עד שלא בגרו דהוי רבותא טפי וליכא למימר דנקט נישאו לאשמועינן דאפ"ה לא איבדו פרנסתן דא"כ לשמעינן דאפילו נישאו ובגרו לא אבדו פרנסתן ודוחק לומר דמשום ר"ש בר' אלעזר דאמר אף איבדו פרנסתן נקט נישאו: **הא** דמחאי. לא מצי לשנויי הא דמיתנא מייתיהו כדמשני לקמן דאיבדו מזונותיהן משמע דאין רוצין עוד לזון: **ומי אמר רבא הכי והא איתיביה כו'.** קשה לרשב"א אמאי לא פריך מדפסק לעיל דבא כרבי דאמר בא הניזונת מן האחין עד שתגיע ניזונת לא: **והא** מעשים בכל יום כו'. ומ"מ אלמא הא דמעשים בכל יום היינו משום דרבי אמרה וי"ל שאמרה רב הונא בבית המדרש לשום חידוש משמו של רבי וכה"ג איכא בפ' במה בהמה (שבת דף נב.) אע"ג דרב מספקא ליה ורבי יוחנן נמי פליג לקמן האחין שנעבדו נכסים מהו בימי רב לא איפשיטא אותה הוראה עדיין: **דאילו פרנסה טרפא ממשעבדי.**

שנעבדו האחין ולא שנעבד האב ותנאי כתובה לא טרפא ממשעבדי אפי' שנעבדו האחין כדתנן אין מוציאין אפי' **לרבי** אדי ואידי גביא. וליכא למימר איפכא דפרנסה איכא כמזונות דלרבי מזונות גביא ממטלטלי ולא פרנסה דכיון דמזונות גביא ממטלטלי כל שכן פרנסה דהא רבא פסיק לעיל כר"י דפרנסה שמין באב וגביא ממטלטלי וגבי מזונות פסיק לקמן ממקרקעי ולא ממטלטלי: **מאי** פרנסה אינה בתנאי כתובה לבדתניא. תימה דאמאי לא קאמר נמי דפרנסה איכא כתנאי כתובה לענין דאם נישאו או בגרו איבדו מזונותיהן ולא איבדו פרנסתן כדאמר רבי גופיה לעיל ולענין דפרנסה שמין באב לרבי אי אמידניא ומזונות אמרינן לעיל דאין אומדין אם היה אב כו' אלא שמין את הנכסים ונותנין להן וי"ל דהכי פשיטא ליה ואיכא למיפרך והא מעשים בכל יום כו' כדפריך לעיל ור"מ תירץ לענין נישאו או בגרו דאיבדו מזונות ולא פרנסה לא בעי לאוקמא דא"כ תרתי דרב הונא למה לי דהא לעיל קאמר רב נחמן אמר לי הונא הלכה כרבי ולכא למימר דהיינו הך גופא דקאמר לעיל דהא לעיל לא קאמר בהאי ליבא והא דלא מוקי נמי אשמין לפרנסה ולא למזונות איכא למימר דהיינו הא דקאמר לכדתניא האומר אל יתפרנסו כו' דהא בהא תליא כדפריסית לעיל דכיון דאב אינו יכול להפקיע מזונות לא שייך למיסס ביה דאין תלוי ברצונו אבל פרנסה דתלוי ברצונו שמין בו: תלה

כל חדא וחדא דנפשה שקלה הכי קאמר אם באו כולם להנשא כאחת חולקות בשוה מסייע ליה לרב מתנה דאמר רב מתנה אם באו להנשא כולם כאחת נוטלות עישור אחד עישור אחד סלקא דעתך אאלא נוטלות עישור כאחד ת"ר בהבנות בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו איבדו מזונותיהן ולא איבדו פרנסתן דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר אף איבדו פרנסתן כיצד הן עושות שוכרות להן בעלים ומוציאין להן פרנסתן אמר רב נחמן אמר לי הונא הלכתא כרבי איתיביה רבא לרב נחמן יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי להנתן לה טעמא גדקטנה דהא גדולה ויתרה לא קשיא הא דמחאי הא דלא מחאי הכי נמי מסתברא דאם כן קשיא דרבי אדרבי דתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ניזונת אין שאינה ניזונת לא אלא לאו ש"מ הא דמחאי הא דלא מחאי ש"מ אמר ליה רבינא לרבא אמר לן רב אדא בר אהבה משמך בגרה אינה צריכה למחות נישאת אינה צריכה למחות בגרה ונישאת צריכה למחות מי אמר רבא הכי והא איתיביה רבא לרב נחמן יתומה ושני ליה הא דמחי הא דלא מחי לא קשיא הא דקא מיתזנא מינייהו הא דלא קא מיתזנא מינייהו אמר רב הונא אמר רבי פרנסה אינה כתנאי כתובה מאי אינה כתנאי כתובה אי נימא דאילו פרנסה טרפא ממשעבדי ותנאי כתובה לא טרפא ממשעבדי מאי קמ"ל הא מעשים בכל יום מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ואלא דאילו פרנסה גביא נמי ממטלטלי ותנאי כתובה ממקרקעי גביא ממטלטלי לא גביא לרבי אידי ואידי מיגבא גביא דתניא אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות מוציאין למזון האשה ולבנות דברי רבי אלא מאי פרנסה אינה כתנאי כתובה לכדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו שהפרנסה אינה כתנאי כתובה תלה

מוליאין לפרנסה. ממשעבדי שנשעבדו אחין: **אידי ואידי.** פרנסה ומזונות גביא ממטלטלי: **למזון האשה והבנות.** וכל שכן פרנסה ולא מיבעיא פרנסה אלא אפילו מזונות דסלקא דעתך אמינא כיון דתנאי כתובה מיהו ניהוו ככתובה ולא ניגבו ממטלטלי קא משמע לן: **האומר.** בשעת מיתתו: הכי גרסינן **אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו.** דהא אישתעבד בתנאי כתובה: **אל יתפרנסו שומעין לו שהפרנסה.** אינה חוב עליו כתנאי כתובה אלא חוב הוא מוטל על היתומים הוא היכא דלא נזה אבל שלא לפרנסה: תלה

מוטל על היתומים לפי שאנו אומדים דעתן של בני אדם שאין אדם רוצה שיתבזו בנותיו אלא יקחו

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"כ מהל' אישות הלכה ד טור ש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ד:

לג ב מיי' שם הלכה יג סמג לאוין פא טור ש"ע שם סי' קיג סע"ח:

לד ג ד ה ו מיי' שם טוש"ע שם סימן קיג סעיף ז:

לה ז מיי' פי"ט שם הל' יג סמג לאוין פא טוש"ע שם סימן קיג סעיף י:

לו ח מיי' פ"כ שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סי' קיג סעיף י:

תוספות רי"ד

אני אומר ראשונה נוטלת ע"נ ושניה כמה ששיירה הא' והג' במה ששיירה הב' וחזרות וחולקות בשוה פי' מה שנטלו ומקשה כל חדא וחדא דנפשה שקלה פי' למה חולקת בשוה כל אחת כשבאה להנשא יש לה ליטול ע"נ במה שהן ואחר כך כשתנשא הב' תטול עישור במה שתמצא וא"פ שלוקחת הא' יותר מן הב' והב' יותר מן הג' כך הדין נותן ואין האחרונה מעכבת על הראשונה שאין לה זכות ליטול פרנסתה (אלא כשבאו להנשא כא') ומהדר ה"ק אם באו כולם להנשא כאחת אז חולקין בשוה אבל באו ליטול בזא"ז כל אחת לוקחת עישור במה שהן ואין אחותה מעכבתה שאין לה רשות לחבוע עד שלא תנשא וכך הלכה: ת"ר הבנות בין בגרו עד שלא נשאו בין נשאו עד שלא בגרו אבדו מזונותיהן ולא אבדו פרנסתן דברי רבי רשב"א אומר אף אבדו פרנסתן כיצד הן עושין שוכרות להן בעלים ומוציאין להם פרנסתן פי' רבי סבר אבדו מזונותיהן שכך כתב לה בכתובתה עד דתיבגרן או עד דתל"ג אבל פרנסתן דקיימי קיימי ור"ש סבר לא תקנו פרנסה אלא היכא דמנסבא בקטנות או בנערות אבל בגרה קודם שתנשא איסתלקו להו מהאי ביתא לגמרי וכן אם נשאת בנערות הואיל וגדולה היא ונשאת איבדה (כתובתה) [פרנסתה] ואין לה אלא מה שפסקו לה אבל בנשאת בקטנותה לא פליגי דיש לה פרנסה כדתני (במתני') [בברייתא] שוכרות להן בעלים שישאום עד שלא יבגרו ויוציאו להן פרנסתן ומכאן מוכיח שאין הבת יכולה לתבוע פרנסתה עד שלא תנשא (והרב אומר יכולה לתבוע אותה קודם נשואין): אר"נ א"ל ר"ה הלכה כרבי פי' שאמר שאם נשאו עד שלא בגרו אף על פי שהיא נערה לא אבדה פרנסתה איתיביה רבא לר"נ יתומה שהשיאה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה מאה או נ' זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה

מסורת הש"ס

א) [סוכה מד. וש"נ], ב) [לעיל נא.], ג) [לעיל נג:], ד) [לעיל נב:].

תוספות רי"ד (המשך)

שראוי להנתן לה טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה פי' אם היתה נערה מחלה על השאר ואבדתו אלמא סתם לן תנא כרשב"א ל"ק הא דמחאי והא דלא מחאי פי' הא דא"ר ל"א פרנסתן וארי"ה הל' כוותי' כשמיחת על מותר ע"נ והא דקתני גדולה ויתרה בשלא מיחתה. הנ"מ דא"כ קשה דרבי אדרבי (אבהו) דתניא ר"א בת הניזונית נוטלת ע"נ ניזונית אין שאינה ניזונית לא והכא אמר אבדו מזונותיהן ול"א פרנסתן אלא ש"מ הא דמחאי והא דלא מחאי א"ל רבינא לרבא א"ל רא"א משמך בגרה א"צ למחות נשאת א"צ למחות בגרה ונישאת צריכה למחות פי' אם בגרה אע"פ שלא מיחת ל"א פרנסתה וכן אם נשאת קודם בגרות אע"פ שהיתה נערה א"צ למחות אבל אם בגרה ונשאת אז צריכה למחות ואם לא מיחת אבדה פרנסתה והא איתיבי' רבא לר"נ יתומה ושני לי' הא דמחאי הא דלא מחאי פי' רבא אוקי מתני' דקתני קטנה ל"א פרנסתה אבל נערה שנשאת אבדה כשלא מיחה אלמא נשאת בנערות ולא מיחת אע"פ שאינה בוגרת ויתרה ואת אמרת נשאת א"צ למחות ואע"פ שהיא נערה ל"ק הא דמיתזנא מינייהו הא דלא מיתזנא מינייהו פי' הא דא"ר נשאת בנערות א"צ למחות שניזונית מהן הוא דשתקה ולא מחלה על פרנסתה והא דקתני גדולה ויתרה דלא מיתזנא מינייהו נמצא עכשיו דהיכא דבגרה או נישאת אי מיתזני מינייהו יש לה פרנסתה וא"צ למחות ואי לא מיתזני מינייהו אי מיחת יש לה פרנסתה ואי לא מיחת אבדה ואם לא בגרה ולא נשאת י"ל פרנסתה ואם בגרה ונשאת אע"ג דמיתזני מינייהו אי מיחת י"ל פרנסתה ואי לא מיחת אבדה פרנסתה. אד"ה א"ר פרנסה אינה כתנאי כתובה פי' פרנסת נדוניית הבת אינו דומה למזונות שהוא ת"כ דבנין נוקבין ואסיקנא למאי הל' אינה כתנאי כתובה לכדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעים לו דתנן לא כתב לה ב"נ כו' חייב מפני שהוא תב"ד וכיון שהוא תנאי ב"ד א"י לעוקרו אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעים לו שהפרנסה אין כתנאי ב"ד פי' פרנסת הבנות אינו תנאי ב"ד כמזונותיה אלא חוב הוא

תלה ליה רב לרבי ביני חטי. שלא לו אגרת שלומים ותלה שאלה זו בין השיטים: הוה יתיב ר' חייא קמיה. דרכי כשבאת שאלה זו לפניו: **א"ל.** רבי חייא מאי שיעבדו דקא מיבעיא ליה מכרו או משכנו: **דמשמע הכי ומשמע הכי.** והוא כשיטיב תשובתו יפרש אם שייכים שיש לו או לו (אם) יש חילוק ביניהן ומהו אומר על שניהם: **אחד זה ואחד זה אין מוציאין.** אחד לפרנסה ואחד למזונות: **עד שמת הבן.** ונפלה הירושה לפני הבנות: **ויפרס.** עישור נכסים ולא אמרי' חיטול עישור נכסים תחלה כמו שנטלה זו ואח"כ יחלוקו אלא זו שקדמה ונשאת זכתה ובא על הבא אין לה עישור נכסים שהרי שתיהן שוות בירושה: **גדולה מזו.** שאפילו שיעבדו אחין את הנכסים יפה כח פרנסה לטרוף לקוחות וזו שהנכסים בעין אמרת ויתרה: **נימא ליה מאן אמרה.** אלא לאו שמיע ליה ולא קבלה ומשום הכי לא הדר נמי מהא דשמי בנות וכו': **לעולם לא הוה שמיע ליה.** מעיקרא וכי שמעה קיבלה וכי אותביה ר' חנינא בבר הוה שמיע ליה וקיבלה ומש"ה לא א"ל מאן אמרה: **ושאני הסס.** הא דלא הדר ביה ממאי דאמר שניה ויתרה: **משום רווח ביתא.** שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חלי הירושה: **יורשת הויא.** עישור נכסים שתקנו לה בתורת ירושה תקינו לה: **אין.** באמת לא מצו לסלוקה בזוזי ולא בחדא ארעא שאם יוצא מלקה מכל קרקע וקרקע ואין יכולין להקנות לה חלקה במקום אחד: **בעלת חוב הויא.** ומאי לסלוקה בזוזי או בחדא ארעא: **למיגבא בינונית ושלא בשבועה כו'.** אי בעלת חוב דאבא הויא אינה גובה אלא מן הזיבורית ואינה נפרעת אלא בשבועה שלא נטלה מנכסים הללו כלום דקיי"ל (גיטין מח:) אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית ואין נפרעים מהן אלא בשבועה ואי בעלת חוב שלהן אין כאן בא ליפרע מנכסי יתומין: רב אשי אמר מת ומת רב סמא בנו בחייו ד) וכשנאת בתו ליפרע נטלה מחלקו של מר בר רב אשי שהיה קייים בינונית שלא בשבועה אלמא בעלת חוב דאבא הויא: **ומכריה דרב סמא זיבורית.** לפי שבעלת חוב של אביו היתה שהיה אחיה: **כי אתיא ההיא איתתא.** אשה אחת באת לפני ר' נחמיה שהיה לה ליטול עישור נכסים במקומו של רבה בר רב הונא ובקשה ממנו לשלוח לו דבר מאתו שישתדל בדינה: **אנטרובלא.** מושב אחת הרמים כמות שהן ומקרקעי תשיב להו: **מעמלא דביתי.** שכירות הנכסים ממקרקעי קא אמי: **הוה יתיב רב שמא קמיה.** כשבא השליח לפניו ומיקפד רב הונא על דקרייה הונא חברין: **א"ל.** רב הונא לרב שמא: **זיל אימא ליה.** בלשון גנאי כאשר אומר לך: **ובשמתא.** תהיה אם לא תאמר בלשון זה: **ענן ענן.** מהיכן אתה אומר להגבותה ממקרקעי או אפילו ממטלטלי ועוד שאלה אחרת השיבני: **מאן יתיב בי מרזיחא ברישא.** מי מיסב בבית אבל בראש הקרוחים. כשהיו מסובים בסעודה היה ניכר מסיבתן מי הוא הראש שהגדול מיסב במטה אחת לראש השולחן ושני לו במטה אחרת במטה הימנו: **א"ל מר רבה.** אתה ורב הונא רבן. ולפייסו אמר לו כך שלא יכעוס עליו על שנעשה שליח בדבר ומראהו פניס שעל כראש נעשה שליח לכך:

תלה ליה רב לרבי ביני חטי האחין ששיעבדו מהו הוה יתיב ר' חייא קמיה אמר ליה מכרו או משכנו אמר ליה מאי נפקא מינה בין מכרו בין שמשכנו [א]מוציאין לפרנסה [ב]ואין מוציאין למזונות ורב אי מכרו קמיבעיא ליה נכתוב ליה מכרו אי משכנו קא מיבעיא ליה נכתוב ליה משכנו רב תרוייהו קמבעיא ליה וסבר אי כתיבנא ליה מכרו הא ניחא אי שלח לי דמוציאין כל שכן משכנו אי שלח לי אין מוציאין אכתי משכנו קמיבעיא לי אי כתיבנא ליה משכנו אי שלח לי דאין מוציאין כל שכן מכרו אי שלח לי מוציאין אכתי מכרו קא מיבעיא לי אכתוב ליה שיעבדו דמשמע הכי ומשמע הכי ורבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה אין מוציאין איבעיא להו לרבי יוחנן לא שמיע ליה הא דרבי ואי שמיע ליה הוה מקבל ליה או דלמא שמיע ליה ולא מקבל ליה ת"ש דאתמר [ג]מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן אמר ר' יוחנן [ד]שניה ויתרה אמר ר' חנינא גדולה מזו אמרו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ואת אמרת שניה ויתרה ואם איתא נימא ליה מאן אמרה ודלמא לעולם לא שמיע ליה וכי שמיע ליה קביל ושאני התם דאיכא רווח ביתא אמר ליה רב יימר לרב אשי אלא מעתה אשכחה מציאה בעלמא דאיכא רווח ביתא הכי נמי דלא יהבינן לה עישור נכסים אמר ליה אנא רווח ביתא מהני נכסי קאמינא אמר אמימר בת יורשת הויא אמר ליה רב אשי לאמימר אילו בעי לסלוקה בזוזי הכי נמי דלא מצי לסלוקה אמר ליה אין אי בעי לסלוקה בחדא ארעא הכי נמי דלא מצי מסלק לה אמר ליה אין רב אשי אמר בת בעלת חוב הויא ואף אמימר הדר ביה דאמר רב מניומי בריה דרב ניחומי הוה קאימנא קמיה דאמימר ואתאי האי איתתא לקמיה דהות קא בעיא עישור נכסים וחזיתיה לדעתיה [ה]דאי בעי לסלוקה בזוזי הוי מסלק לה דשמעי מאחי דהוו קאמרי לה אילו הוה לן זוזי סליקנא בזוזי ואישתיק ולא אמר להו ולא מידי והשתא דאמרת בעלת חוב הויא דאבא או דאחי למאי נפקא מינה למיגבא לבינונית שלא בשבועה וזיבורית בשבועה מאי תא שמע דרבינא אגביה לברתיה דרב אשי ממר בריה דרב אשי [ה]בינונית ושלא בשבועה מבריה דרב סמא בריה דרב אשי זבורית בשבועה [ו]שלח ליה רב נחמיה בריה דרב יוסף לרבה בר רב הונא זוטא מנהרדעא כי אתיא הא איתתא לקמך אגבה עישור נכסים אפילו מאיצטרובלא אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא [ז]הוה מגבינן אפילו מעמלא דביתי שלח ליה רב ענן לרב הונא הונא חברין שלם כי אתיא הא איתתא לקמך אגבה עישור נכסי הוה יתיב רב ששת קמיה אמר ליה זיל אימא ליה ובשמתא יהא מאן דלא אמר ליה ענן ענן ממקרקעי או ממטלטלי ומאן יתיב בי מרזיחא ברישא אזל רב ששת לקמיה דרב ענן אמר ליה מר רבה ורב הונא רביה דרבה ושמותי שמית מאן דלא אמר ליה ואי לאו דשמית לא הוה קאמינא ענן ענן ממקרקעי או ממטלטלי ומאן יתיב בי מרזיחא ברישא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא א"ל חזי מר היכי שלח לי רב הונא ענן ענן ועוד מרזיחא דשלח לי [ח][לא ידענא] מאי ניהו א"ל אימא לי איזי

תלה ליה רב לרבי ביני חטי. פירש ר"ח שאלות הרבה שאלו והיו מגרות תפורות זו לזו וכין אותם תפירות כתב שאלה זו ונקוטרס פי' בין השיטין וכן אמר בירושלמי בהמזקין תלי לי ביני שיטין: **משום** רווח ביתא. יש להסתפק היכא דליכא עשר בנות דליכא רווח ביתא מהו: **ואישתיק.** מכאן רגיל ר"ת כשהיה יושב בדין ומחד מבעלי דינין מגזם לחברו ואומר כך וכך תתחייב לי בדין רגיל היה ר"ת לומר שקר אתה דובר כי לא יתחייב שאם אין לו לדיין לומר כן מה היה מוכיח רב מניומי מדאשתיק אמימר: **מעמלא** דביתי. וא"ת היכי דמי אי בשכירות שיבא מן הבתים פשיטא שטורפת דהא מקרקעי אינהו ואי בשכירות שגבו כבר הני מטלטלי ממש הוו ויש לומר דמיירי שהשכירו הבית לשנה ועמד בו השוכר חצי שנה ואע"ג דכבר נתחייב על מה שעמד בבית גובה ולא חשיב מטלטלי דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף: **ובשמתא** להוי מאן דלא לימא ליה. וא"ת אע"פ שא"ל יהא לריך הפרה כדאמרינן בשלו הן הגולין (מכות דף יא: ושם) נדוי על תנאי לריך הפרה מנלן מיהודה דכתיב אם לא הביאותיו אליך וגו' אף על פי שקייס התנאי היו עלמותיו מגולגלין באלרון וי"ל דה"מ בדבר שהמנודה מסופק בשעת הנדוי אם יתקייס התנאי כי התם דמאריה וגנבי דבידי שמיים לא היה יכול לשומרו והוי כאילו אין תנאי כלל אבל הכא שבידו לקייס התנאי אין לריך הפרה. ר"ת: אמר

מוסף רש"י

ונטלה עישור נכסים. שזה משפט הנוטל בשעת נגרות או בשאין ליטול עישור נכסים בהגעת פרנסת נדוניתן, לבד מה שנחזו מזונות עד אותה שעה (גיטין נא.), ולא הספיקה שניה לגבות. פרנסה, שלא ויתר, עד שמת הבן. ונפלה כל הירושה לפני שתיהן (שם). שניה ויתרה. אינה עישור נכסים שלה ולא אמרינן תיגני עישור נכסים בריש"ל ושאר יחלקו בשוה, דטעמא דתקינו עישור נכסים כדי שתהא לבנות פרנסת ישופין והא אינה עפי (שם). אמר ר' חנינא. וכי מפני שקדמה זו אינה זו, גדולה מזו אמרו. שאפילו מכר האם את הנכסים, מוציאין. מיד שלקוחות העישור לפרנסה ואע"פ שאין מוציאין למזונות ממשעבדי, ואת אמרת שניה ויתרה. מפני שלא הספיקה, והלא בשעבוד של אחים שהיא גדולה מזו לא אמרו שתפסיד ובכשיו שהן בשעתו תפסיד (שם).

תוספות רי"ד

נדוניתן מנכסיו והלכך אע"פ שלא צוה האב על נכסיו מחייבין היתומים לתת להן פרנסתן אבל היכא שצוה האב שלא יתפרנסו מנכסיו הכל לפי צוואתו ואין לנו כח לחייב את היתומים: תלא ליה רב לר' ביני חחי האחים ששעבדו מהו פי' שלח לו אגרת שלומים ובני חחי כתב לו האחים ששעבדו ומכרו נכסי אביהן מהו פי' יכולין הבנות לטרוף פרנסתן מאותן הלקוחות או לא הוה יתיב ר"ח קמיה דר' ואמר מכרו קמבעי' ליה או משכנו עד זמן קצוב ולא מכרום לגמרי א"ל מאי נפקא לך מינה בין מכרו בין משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות פי' האחים שמכרו נכסים אחר מות אביהן מוציאין מן הלקוחות לפרנסת הבנות שמשעה שמת אביהן חוב מוטל עליהן לפרוע פרנסתן ולא כל כמיניהו אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני ח"ש שאין לה קצבה אבל פרנסת הבת י"ל קצבה ע"ג ודמיא לכל חוב דעלמא וטרף ממשעבדי: איתמר מי שמת והניח ב' בנות ובן וקדמה ראשונה ונטלה ע"נ ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן אר"י שניה ויתרה פי' אבדה חלק פרנסתה כיון שנפלו לה הנכסים בירושה ול"א תטול פרנסתה תחלה כי היכי דשקלה ראשונה והדר תפלוג בהדה אלא כיון שלא הספיקה לגבות פרנסתה עד דנפלו נכסי קמה לירש חצין אבדה פרנסתה א"ל ר"ח גדולה מזו אמרו מוציאין למזונות ואת אמרת שני' ויתרה פי' השתא אפילו מכרו האחין הנכסים דליתנהו קמה אזלא וטרפה מלקוחות

עין משפט
נר מצוה

לז א מיי' פ"כ מהל' אישות הלכה ז סמג לאוין פא עוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ה:
לח ב עוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ז:
לט ג מיי' שם הלכה ט וסמג שם עוש"ע שם סי' קיג סעיף ח:
מ ד מיי' שם הל' ו עור ע"ע שם סעיף ב:
מא ה מיי' שם עור ע"ע שם סעיף ג:
מב ו מיי' שם הלכה ה עור ע"ע שם סעיף ב:

תוספות רי"ד (המשך)

והשתא דאיתנהו קמה אמרת ויתרה וקס"ד דטעמא דר"י הוי דכיון שנכנסו הנכסים בירושה דין היורש כדין הלוקח דמי וכמו שאינה גובה מן הלקוחות כך אינה גובה מן היורשין ואם מתו הבנים אין הבנות גובות מיורשיהן ועכשיו שהן בעצמן יורשות את אחיהן אין זו גובה על זו ומש"ה א"ל גדולה מזו אמרו שאף מן הלקוחות הוא גובה וכ"ש מן היורשין ואהדר ליה ר"י ש"ה דאיכא ריוח ביתי' פי' שהגיע בידה ריוח מן הנכסים האלה לירש חצים וטעמא דפרנסה הוא כדאמר שאנו אומדים דעתו של אב שאינו רוצה שתחבוה בתו והשתא דאית לה חילוקא בנכסיו אין רצונו שתטול פרנסתה שהרי יש לה ואינה מחבוה אבל לעולם גובה מן הלקוחות בין מיורשי האחים אם מתו: א"ל רב יימר לר"א אלא מעתה אשכחה מציאה בעלמא דאיכא ריוח ביתא ה"נ דלא יהבינן לה ע"נ א"ל ריוח ביתא מהני נכסי קאמינא. ופסקי רבוואתא הל' כר"י משום דר"א מתרץ לתלתי ובירושלמי פסק הלכה כר"ח: אמר אמימר בת יורשת הויא פי' ע"נ שתקנו לה חכמים בתורת ירושה תקנו לה א"ל ר"א אילו בעי לסלוקי בזוזי ה"נ דלא מצי לסלוקה [א"ל אין אי בעי בחדא ארעא [ד"נ דלא מצי מסלק] א"ל אין ור"א אמר בת ב"ח הויא ואף אמימר הדר ביה למימר כר' אשי דבעלת חוב היא ומצי לסלוקי בין בזוזי בין בחדא ארעא וכך הל'. ובענין והשתא דאמר בע"ח הויא דאבא או דאחי פי' האיך הטילו חכמים חוב זה על היתומים כאילו לפרוע חוב אביהם או לפרוע חובם למנ"מ לבינונית ושלא בשבועה וזיבורית ובשבועה פי' אא"ב בע"ח דאבא לא גביא אלא מזיבורית ובשבועה דלא אתפשא צרורי כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ואי בע"ח דאחי היא גביא מניהו בינונית ושלא בשבועה כדין בע"ח דידהו ת"ש דרבינא אגביה לברתיה דר"א [ט]) ממר בר"א זיבורית ובשבועה ש"מ בע"ח דאחי היא פי'

מת ר"א והניח שני בנים ובת מר ורב סמא וחלקו נכסי אביהן וקודם שתגבה הבת פרנסתה מת ר' סמא ובאה עכשיו לגבות ממר בר"א ומברי' דר"ס בריה דר"א ואגביה רבינא ממר בר רב אשי חצי העישור מבינונית ושלא בשבועה דבע"ח דידיה הות ולא דאבוה ומברי' דר"ס חצי העישור מזיבורית ובשבועה דלא אגבה ר"ס דהוה

ט) ל"ל ממר בריה דר"ל בינונית ושלא בשבועה מבריה דרב סמא בריה דר"ל זיבורית בשבועה וכו'.